

titkának az emberi szeretet és tisztaság felől való megközelítése: "A szeretet egyszerre akarja a különbözőséget és az egységet, a másságot és az azonosságot. Az emberi állapotban megvalósíthatatlan ez a vágy: nemcsak egyesülni a másikkal, hanem egyenkénti vele úgy, hogy önmagam maradjak."

Utószó helyett a szerző szentföldi élményeit írja le: hogyan él lelkében a hétköznapiok folyamán is a teológia; hitünk konkrét, korszerű bemutatása, mély elkötelezettségének tanúsága.

Németh József

Engelbert Kirschbaum S.J.: A z a p o s t o l f e j e d e l m e k s í r j a i. Fordította Dr. Tűzkő Lajos. Szent István Társulat, Budapest, 1987. 230 o.

Az olvasó nem könnyű, népszerűsítő munkát kap kézbe. A szerző élvonalbeli szaktudós, a régészet és művészettörténet doktora. Nem véletlenül volt tagja annak a négytagú bizottságnak, amely a Szent Péter bazilika alatti ásatásokat irányította 1939-től 1949-ig. Kerül minden leegyszerűsítést. Az ásatások minden részletét ismerő szakember tárgyilagosságával, a "legszárazabb" tudományossággal ismerteti a kereszténység történetének egyik legjelentősebb vállalkozását. Sok részt többször is el kell olvasni, ha meg akarjuk érteni, vagy el akarjuk képzelni az egyes feltárt helyek, falak, sírok, építmények helyzetét, formáját, egymáshoz való viszonyát, történetét, a feltárásukkal felvetődött újabb problémákat. Annak ellenére, hogy a könyv sok fényképet, rajzot, vázlatot tartalmaz, és annak ellenére is, hogy – amint a szerző írja – "Abrázolásunk stílusán azért, amennyire lehetséges volt, lazítottunk, és a szakszerű fejtegetések nagy részét átvittük a jegyzeteketbe. Ugyanennek a célnak, a némileg merev szöveg könnyebb olvashatóságának, felel meg az ásatások eredményeinek a felosztása, az ásatások bemutatásában, és az ekként nyert fejlődéstörténetek leírása."

A könyv a magyar nyelven kiadott vallásos és tudományos irodalomban erősen hézagpótló. Ezért külön dicséret illeti a kiadót. E sorok írója az 1975-ös szentév alkalmából megjelentetett egy 110 oldalas könyvecskét, "Hol Szent Péter" címmel. Ennek azonban csak a fele tárgyalja az ásatásokat, míg P. Kirschbaum tanulmánya szinte kizárólag erre vonatkozik.

Meglephet a szerző első mondata: "A Péter-templom confessiója alatti ásatásokat nem azért indították el, mintha kételyek támadtak volna az ősi hagyomány felől, amely itt, és csak itt tiszteli Péter apostolfejedelem sírját." A valdiak, majd a protestánsok egy része ugyan kétségbe vonta, hogy egyáltalán tartózkodott-e Szent Péter Rómában. Ugyanis a hit egyetlen forrásának a Bibliát tekintik, a szenthagyomány nélkül. A Biblia viszont nem említi Szent Péter római tartózkodását, csak Szent Pálét (ApCsel 18,14-31). A kétely azonban a protestánsok között sem volt általános. Maga Luther, továbbá E. Renan, H. Lietzmann, M. Dibelius, O. Cullmann sem kétli – hogy csak a legismertebb protestáns szerzőket említsük. A Hamack szerint ezt csak az újkor kritikus szelleme tagadta "előbb tendenciózus protestáns, majd tendenciózus kritikai előítéletek alapján" (Die Chronologie der althristlichen Literatur. Leipzig, 1893. 1.244.). (A kérdés részletesebb kifejtése megtalálható pl. Cserháti József: Az Egyház c. művében és Szántó Konrád Egyháztörténetében.)

Hittani szempontból Szent Péter római tartózkodásának kérdése nem jelentéktelen, mert összefügg a primátussal: Péter az apostoli kollégium Krisztustól rendelt fejként volt a római keresztény közösség vezetője s mint ilyen halt vértanúhalált. A teológiai tényen azonban az sem változtatna, ha pl. Rómából elhurcolva másutt végezték volna ki, s így sírja sem volna a Vatikánban.

Ennek ellenére, amikor XII. Pius pápa megválasztása évében, 1939-ben a Szent Péter és Pál ünnep előestéjén a confessionálál végzett hosszú ima után elrendelte az ásatást, a környezetében többen aggodalmukat fejezték ki, mondván: Ha nem találják meg Szent Péter sírját, kételyekkel teli kourunkban rögtön kész lesz a közvélemény, hogy lám, ez sem igaz! A pápa azonban ragaszkodott véleményéhez: az igazságtól, a tényektől nem szabad félni, hanem szembe kell velük nézni.

P. Kirschbaum mintegy bevezetesként először röviden ismerteti a Vatikán területét az ókorban: a vatikáni cirkuszt, amelyet Caligula császár idejében kezdtek építeni s Néró korában készült el. Hosszan írja le a temetőt, illetve a nagyjából kettős mauzóleumsort, amely a mai bazilika alatt 7 méter mélyen fekvő egykori Cornalia nevű út két oldalán húzódott. E temetőből 70 méter hosszú részt tártak fel, kezdve Szent Péternek a kupola alatti sírjától a bazilika homlokzata irányában. Bőven foglalkozik a fontos ténnyel, hogy a pogány temetőben keresztény sírok is találhatóak, mégpedig már a II. századból.

Természetesen a legérdekesebb és legizgalmasabb a Szent Péter sírjának feltárását ismertető rész. Kimerítően tárgyalja a sírgödör fölé később emelt síremléket, a Tropaiont, amelyet már egy 200 körül írt levél is említ, a Szent Pál sírjára épített emlékművel együtt. Ez utóbbiról egyébként csak 30 oldalt ír a szerző, mivel Szent Pál sírjánál nem volt nagyobb szabású ásatás. Bőven tárgyalja azokat a problémákat is, amelyek a két apostol csontjaival kapcsolatban felmerültek: ezek esetleges átszállítását a via Appiára a 257-ben kirobbant üldözés alkalmával, Valérián császár korában. – Az apostolok testének megosztása c. szakaszban közli a két koponya történetét: mikor és milyen körülmények között kerültek a keresztény világ főtemploma, a Lateráni bazilika főoltára fölötti mennyezet (ciborium) "emeleti" részébe.

A könyv utolsó, VII. része Ernst Dassmann bonni professzor kiegészítő fejezete: "Valóban benne van-e Péter?" Ismerteti a pro és kontra bizonyítékokat. Kirschbaum érvei szerint vitatható, hogy a megtalált csontok valóban Szent Péter maradványai-e. Viszont a csontokkal legtöbbször foglalkozó Margherita Guarducci, a római egyetem neves régészeti tanárnője s felirat-szakértő szellemesen s alaposan a csontok hitelessége mellett tör lándzsát. Annyira, hogy az ásatások második szakaszának és a tudományos vizsgálatok befejezése után VI. Pál pápa be is jelentette az 1968. június 26-án tartott általános fogadáson: "Szent Péter ereklyéit egy bizonyos módon azonosították, s ezt mi meggyőzőnek tekintjük."

Külön elismerés illeti a könyv fordítóját, aki a sok adathalmaztól hemzseggő, nehéz szöveget szép, gördülékeny magyarsággal adta vissza.

P. Salamon Z. László

Kiss Mária Hortenzia: *K a l e i d o s z k ö p*. Önéletrajz. Petőfi Nyomda, Kecskemét, 1987, 236 o.

Az édesanya, Koszo Veronika megrendítő és mégis szép életrajza után (I. Szolgálat 69. sz.: Tűzpróbára tétetett) többek kérésére és belső ösztönzésre Hortenzia nővér önéletrajzát adja ebben a munkájában, főleg az iskolák felosztásától Verőcemarosra való bevonulásáig.

Előszavában írja, hogy míg édesanyja élete színaranyat kamatoztatott, saját maga életrajzát színes üvegdarabokból rakta össze, azért adta könyvének a Kaleidoszkóp címet.

Hazai és amerikai – legtöbbször az adott helyzettől, kényszerből diktált – közel harmincszoros állás-, lakás- és beosztásváltozást örökítenek meg ezek a mozaikok. Hosszú volt az út, míg az induláshoz hasonló sajátos keretbe: saját szobával és a kápolnához pár lépésre "hazatalált".

"Nem tudjuk letenni Hortenzia könyvét" – mondták kanadai rendtársai. Minden bizonnyal sokan mások is így lesznek a színes üvegdarabok nézegetése közben. Az ismertetés írója is "két-ültében" végzett vele.

Ezek a színes üvegdarabok áttetsző, kendőzetlen őszinteségű fehér vonalvezetést festenek. Minden változás, közösségi gyarlóság, érthetetlen magatartás ellenére lankadatlan remény, bizalom-zöldje békíti a nehéz sorsok és események leírását. A hosszú és változatos életút minden lépését áthatja az irányító, gondviselő piros Szeretet. Annak a szeretete, aki meghívta és örködött felette.

Hortenzia nővér gazdag örökséggel indult a kiszombori házból, az éneklő, verselő, szegény, de boldog gyermekkorból. (Hiszen még József Attila is töltött náluk egy nyarat.) A kaloccai anyaház és a rendi közösség, ahol színdarabokat írt, rendezett, sikeresen bontakoztatta adottságait. Nagyon sokat kapott a szegedi főiskolai években, ahol Sik